

F.KÖÇƏRLİ ADINA RESPUBLİKA UŞAQ KİTABXANASI
FONDUNUN İSTİFADƏ SƏMƏRƏLİLİYİ VƏ
TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ (2000-2008-ci illər)

Respublikamızın milli sərvəti sayılan və mədəniyyətimizin ayrılmaz tərkib hissəsi olan respublika kitabxanalarının fondunun komplektləşdirilməsi və istifadə səmərəliliyi dövlətin daim diqqət mərkəzindədir. Kitabxanaların fondu haqqında məlumat əldə etmək, çap əsərlərinin təsnifləşdirilməsi kataloq və kartoteka sistemi vasitəsilə həyata keçirilir.

Respublikanın aparıcı kitabxanalarından sayılan və ölkə ərazisində mövcud olan uşaq kitabxanalarına elmi-metodik mərkəz vəzifəsini yerinə yetirən F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının fondunun təşkili və səmərəli fəaliyyəti çap əsərlərinin məzmun əlamətindən asılı olaraq ilbəil dəyişir. Kitabxananın fəaliyyəti haqqında müxtəlif mənbələrdə ətraflı məlumat verilmişdir. (1,2,4) Məlumdur ki, çap əsərləri məqsədyönlü şəkildə təsnifləşdirilərək kitabxana fondunu təşkil edir. Bu zaman sənədlərin məzmunundan və digər əlamətlərindən asılı olaraq təsnifat cədvəllərinin şöbələri, bölmələri rubrikalar üzrə düzgün yerləşdirilməsindən asılıdır. Bunun üçün sistemləşdirməni xüsusi prinsiplər əsasında həyata keçirmək lazımdır. Təsnifat cədvəllərinə əsasən F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının fondunda ədəbiyyatın sistemləşdirilməsi zamanı tətbiq olunan metodik qaydalar iki hissəyə-ümumi və metodik hissəyə ayrılır. Kitabxana fondunda ədəbiyyatın təsnifləşdirilməsi zamanı təsnifat cədvəllərinə uyğun olaraq ədəbiyyatlar kitab rəflərində müəyyən edildikdən sonra fondda öz yerini alır, bəzi növ ədəbiyyat isə nümunəvi bölgülər üzrə təsnifləşdirilir. Qeyd etmək lazımdır ki, F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının fondunun daha səmərəli təşkil etmək üçün kitabxana müəyyən istiqamətlər üzrə fəaliyyət göstərir.

1. Kitabxana əvvəlki illərdə olduğu kimi respublikanın bir sıra uşaq kitabxanalarına əməli və metodik köməklik göstərir;

2. Metodik-bibliografik vəsaitlər hazırlayır, tövsiyə ədəbiyyatının siyahısını tərtib edir;

3. Mədəniyyət və Turizm, Ekologiya və Təbii Sərvətlər, Təhsil Nazirliyi və digər dövlət orqanları ilə sərgilər təşkil edir.

4. Yubilyar uşaq yazıçıları və şairlərinə həsr olunan görüşlər keçirir;

5. Bəzi uşaq jurnallarının təqdimatını keçirir və.s

Bu fəaliyyət istiqaməti əsasında F.Köçərli adına Uşaq Kitabxanasının fondunun istifadə səmərəliliyi daha da artır (5,17).

Qeyd etmək lazımdır ki, F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının fondu haqqında məlumat kitabxananın sistemli kataloqunda əks etdirilməsi yolu ilə həyata keçirilir. Amma sistemli kataloqda əsasən elmi-sahəvi kitabxanalarda istifadə olunduğundan F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının fondu haqqında məlumatı bu kataloqda əks etdirmək mümkün olmur. Bu da bəzi çətinliklər yaradır. Ona görə də F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının fondunda yerləşən ədəbiyyatlar əsasən məzmununa görə təsnifləşdirilir. Lakin buna baxmayaraq, təsnifat prosesində ən mühüm materiallar üçün təkrar əks etdirmək üsulu tətbiq olunur. Bu baxımdan kitabxananın fondunda ictimai-siyasi tərbiyə, hərbi-vətənpərvərlik, uşaqların estetik tərbiyəsi, ölkəşünaslıq, əmək tərbiyəsi, əxlaq-hüquq tərbiyəsinə dair ədəbiyyatların sistemləşdirilərək kataloqda əks etdirilməsinin böyük əhəmiyyəti vardır (3, 107).

Müasir dövrdə kitabxananın qarşısında duran mühüm vəzifələrdən biri də kitabxana fondunun səmərəliliyini artırmaq və təkmilləşdirməkdir. Uşaq ədəbiyyatını fondlarda düzgün əks etdirmək, düzgün təsnifləşdirilməsi, uşaq mütaliəsinə rəhbərlik, oxucu müraciətinin qaydaya salınmasına kömək edir. Odur ki, oxucuların fondan səmərəli istifadəsi günü-gündən artır.

Fondun komplektləşdirilməsi və səmərəliliyi baxımından mütaliə potensialını yüksəltmək mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Məhz bu baxımdan kitabxananın fondu oxucu marağını ödəmək imkanına malik olan sənədlər toplusu ilə formalaşır. Bu da şübhəsiz kitabxana fondunun uzun müddət istifadə səmərəliliyini təmin edən amillərdən biri hesab olunur. Bu baxımdan ölkə ərazisində fəaliyyət göstərən sahəvi kitabxanalar öz fondunun təşkilində bir çox xüsusiyyətləri və prinsipləri nəzərə alır. Bunlar ərazi, sahəvilik, məzmun, oxucu kontingentidir. Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının fondu səmərəliliyinə görə xüsusilə fərqlənir. Bu fərqlilik həm fondun həcminə, həm oxucu sayına həm də sənədlərin komplektləşdirmə səviyyəsinə görə meydana çıxır.

Kitabxana fondu çap əsərlərinin və digər sənədlərin kitabxananın vəzifəsi, tipi və profilinə uyğun olaraq oxucuların məqsədyönlü istifadəsi üçün sistemləşdirilmiş qaydada təşkili və müəyyən dövr ərzində mümkündür. Göründüyü kimi fondada ədəbiyyatın müxtəlif növləri eləcə də başqa sənədlər də mövcuddur. F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının fondunun öyrənilməsi və onun oxucular tərəfindən mühüm təhlili fondun daha məqsədə uyğun və sistemli şəkildə formalaşdırılması üçün əsas amil hesab olunur.

Respublika uşaq kitabxana fondunun səmərəlilik fəaliyyətini öyrənərkən üç əsas metoddan istifadə olunur. Bunlar miqdar təhlili metodu, bibliografik metod və sosial metoddur.

Miqdar təhlili metodu vasitəsilə fondu öyrənərkən statistik üsullardan geniş istifadə olunur. Müxtəlif illər üzrə oxucuların istifadə səmərəliliyi statistik göstəricilərdə öz əksini tapıb.

Məlum olduğu kimi 2000-ci ildən başlayaraq Respublika Uşaq Kitabxana şəbəkəsinin genişləndirilməsi, onun maddi-texniki bazasının möhkəmlənməsi, fondunun zənginləşdirilməsi və beynəlxalq əlaqələr istiqamətində mühüm və məqsədli tədbirlər görülmüşdür. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2007-ci il aprelin 20-də imzaladığı “Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması” haqqında sərəncam, “Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013 –cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət proqramı” bu məqsədlə həyata keçirilən tədbirlərə misal ola bilər. 2000-ci ildən başlayaraq Respublika Uşaq Kitabxanasında kitabxana-informasiya xidmətini daha da yaxşılaşdırmaq və müasir kitabxana fondu yaratmaq istiqamətində mühüm işlər görülmüşdür. Belə ki, F.Köçərli adına Uşaq Kitabxanasında avtomatlaşdırılmış kitabxana-informasiya texnologiyasının tətbiqinə başlanılmışdır. Bəhs olunan dövrdə (2000-2008) kitabxanaya xeyli miqdarda kompüter, texniki vasitələr alınmışdır. Fondun səmərəliliyini təşkil etmək üçün filmoteka otaqları, məlumat bazaları, elektrodisklər otağı təsis edilmişdir. Kitabxananın illik hesabatına istinad olaraq qeyd etmək lazımdır ki, hal-hazırda kitabxana fondu 209700 ədəbiyyatdan ibarətdir. Kitabxana fondunda 2000-2008-ci illərdə əksəriyyəti elektron vasitələr olmaqla bir çox materiallar əldə edilmişdir (4,96).

F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasında avtomatlaşdırma və kompüterləşmə sahəsi 2005-ci ildən fəaliyyətə başlamışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, müasir kitabxana işini və fondunu müasir kompüter te-

xnologiyalarsız təsəvvür etmək mümkün deyil. Kitabxana fondunun səmərəliliyini və təkmilləşdirilməsi, eyni zamanda qarışılıqlı kompüterləşmə işi bu prosesdə mühüm rol oynayır. Qarışılıqlı kompüterləşmə bilavasitə kompüterləşmənin optimallığı ilə bağlıdır. Məhz buna görə də kompüterləşdirmə optimallığını oxuculara xidmət sahəsində təsərrüfat vəzifəsindən, istehsalat prosesindən, profillik mövqeyindən və seçmə prinsiplərdən ayrı düşünmək olmaz (3,95).

Bəhs olunan dövrdə kitabxana fondunun kompüterləşdirmə prosesində kitabxana fondunun formalaşdırma istiqaməti konkret və dəqiq müəyyənləşdirilməlidir. Kitabxana fondunun avtomatlaşdırılması təcrübəsi dünya ölkələrində 60-cı illərdən həyata keçirilsə də Azərbaycanda bu tip fəaliyyətin həyata keçirilməsi 90-cı illərə təsadüf edir. Bu sahənin yeni olması, sahə mütəxəssislərinin azlığı avtomatlaşdırma sahəsinə olan marağı azaltmışdır. Məhz buna görə də kitabxana daxili imkanları hesabına öz fondunun avtomatlaşdırılması sahəsində bir çox tədbirlər həyata keçirir. Buna misal olaraq ABŞ-ın ölkəmizdəki səfirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərən trening mərkəzində kitabxanalarda avtomatlaşdırma- idarəetmə sistemləri ilə bağlı kurslar təşkil edilmişdir.

F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasında avtomatlaşdırma sahəsində əldə olunmuş nəticələrdən belə qənaətə gəlmək olar ki, müasir istifadəçinin qlobal informasiyanın keyfiyyətinə bəslədiyi münasibət əsaslı dəyişikliklərlə qarşılaşmışdır. Belə ki, müasir hazırlıqlı istifadəçilər, oxucular, xüsusilə də uşaqların mütaliəsinə rəhbərlik edən mütəxəssislər, pedaqoji işçilər kitabxanadaxili resursların istifadəsində yeni-yeni nailiyyətlər axtarır. Ədəbiyyatın kataloqlaşdırılması sənədlər haqqında biblioqrafik yazıların, yəni tam təsvirin hazırlanmasını nəzərdə tutan texnoloji prosesdir. Bu proses nəticəsində oxuculara xidmətin əsasını təşkil edən elektron kataloqun biblioqrafik məlumat bazası yaradılmışdır. Abonement xidmətinin kataloqlaşdırılması üçün isə “Oxucu” avtomatlaşdırılmış işçi yeri nəzərdə tutulmuşdur. Bu işçi yeri vasitəsilə oxucuların qeydiyyatı,ədəbiyyatın verilməsi üçün sifarişlərin növbələşməsi, sifarişlərin yerinə yetirilməsinin qeydiyyatı, sifariş olunmuş ədəbiyyatın sərbəst nüsxələri haqqında informasiyanın alınması işləri aparılır.

F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası öz iş prosesini dünya kitabxanaları səviyyəsinə çatdırmağa səy göstərir.Hazırda Məlumat-biblioqrafiya şöbəsinin illik işini özündə əks etdirən “ Məlumat Biblioqrafiya Aparatı 2010”, ulu öndərimiz Heydər Əliyevin anadan olmasının 87

illiyi ilə əlaqədar! “ Heydər Əliyev və uşaqlar”, uşaqların intellektual səviyyəsinin yüksəlməsinə kömək edən kitablara aid ayrıca bir baza – “Əyləncəli kitablar”, “Ekologiya” adlı bazaları yaradılmışdır. İRBİS-64 AKİS proqramında versiyalarla bağlı yeniliklərin tətbiqindən sonra Veb İRBİS-in interfeysi tam tərcümə edilmişdir.

F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası 2000-2008-ci illərdə geniş təcrübə həyat yolu keçmişdir. Bu dövrdə kitabxananın maddi-texniki bazası möhkəmlənmişdir. Fəaliyyət istiqamətlərinin metodik baza kimi fəaliyyəti daha da genişlənmişdir. Kitabxana bu gün də işini günün tələbləri səviyyəsində qurmuşdur.

ƏDƏBİYYAT

1. *Xələfov A. Kitabxanaşünaslığa giriş.- B.:Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2001.-398 s.*

2. *Sadıqova S.A. K. Köçərli adına Respublika Dövlət Uşaq Kitabxanasının metodiki və bibliografik materialları: (1965-1995).- B.: Elnur- P firması, 1999.- 152 s.*

3. *Həsənov M. Kitabxana fondunun yaranması,formalaşması və idarə edilməsi.- B.: Bakı Universiteti nəşriyyatı , 2004.- 143 s.*

4. *Quliyeva F. F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasında kitabxana proseslərinin avtomatlaşdırılması xüsusiyyətləri.- Kitabxanaşünaslıq və informasiya.- 2010.- №2 - S. 30-36*

5. *F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının toplu hesabatları: 2007-ci il.*

Дж.ЗЕЙНАЛОВ

РАЦИОНАЛИЗАЦИЯ И УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФОНДА ДЕТСКОЙ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ БИБЛИОТЕКИ ИМЕНИ Ф. КОЧАРЛИ (2000-2008-гг)

РЕЗЮМЕ

Обеспечение библиотек справочной информацией и организация фонда всегда находятся в центре внимания государства. Была дана информация о создании фонда, пройденном пути и перспективах развития Детской библиотеки им. Ф.Кочарли. Также в статье была

предоставлена широкая информация о рационализаторском использовании и обеспечении фонда библиотеки.

C.ZEYNALOV

**RATIONALIZATION AND IMPROVEMENT OF
CHILDREN'S FUND REPUBLICAN LIBRARY NAMED
F. KOCHARLI (2000-2008)**

SUMMARY

Providing library reference information and education fund are always in the spotlight of the state. Was given information about a fund, traveled ways and prospects of the Children's Library. F. Kocharli. Also in the article was given extensive information about rationalizing the use and provision of library stock.